

Eesti Energeetika Veteranide Ühenduse

koosoleku memo nr 5/2018

Tallinn, Eesti Energia, Lelle 22

07.06.2018

Koosolekust võttis osa 28 Ühenduse liiget.

Päevakorras:

1. Eesti suursaarte elektrivarustusest. Ettekande teeb Toomas-Jaak Juss.
2. Informatsioonilised teated.

1. Ettekandja Toomas-Jaak Juss räägib, et oma ettekandes kasutab ta ka meie Ühenduse liikmete Hilja Alaku ja Roomet Hausmanni 2015. a raamatu „Eesti elektrifitseerimise lugu“ materjale. Kogu Eesti elektrienergiaga varustamisele pani aluse 1959. a käivitatud Balti SEJ esimene plokk. 1962. a ehitati 110 kV elektriliin Lihula-Virtsu, mis andis võimaluse hakata paigaldama 35 kV merekaableid Saaremaa toiteks.

Kaljo Kilp täpsustab vaherepliigina, et algul toideti Virtsu alajaama Lihulast 35 kV pingega. EKE Ehituskolonn paigaldas Virtsust Saaremaale Võikülla kaks merekaablit ja 3. oktoobril 1964. a lülitati neist esimene pinge alla. Saaremaa elektrivarustuse parandamiseks süvistati 1970. ja 1980. a veel kaks Virtsu-Võiküla merekaablit. 1988. a ehitati mandrile Rõuste ja Muhu saarele Tusti alajaam ning paigaldati nende vahele kaks 35 kV merekaablit Virtsu-Kuivastu laevateest põhja pool.

Ain Relo räägib, et esialgse plaani kohaselt pidi mingi välisfirma laskma oma laevalt kaablid merre, kusjuures kaldalt minev madala vee kaabel pidi olema broneeritud. Tegelikult hakkasid kahte 400 m kaablrulli Virtsu toimetamiseks Pirital praamile tõstma kaks Spetsautobaasi 10-tonnise tõstejõuga KRAZ kraanat. Õeldi, et kaablrull kaalub 11,4 tonni. Kraanajuht sõitis Piritale, tropiti ära, kuid tõstmise katsel tõusis kraana nina ülesse – ei jõua tõsta. Kraanajuht kamandas kohalolnud mehed vastu-kaaluks kraana mootori kapoti peale ja tõstiski ühe kaablrulli praami peale. Siis läks juht vaatama, mis on rulli tegelik kaal. Selgus, et 11,4 t on kaabli netokaal ja kaablrulli brutokaal on 19 t. Teist kaablrulli tõstetigi kahe kraanaga. Kändler nõudis kaablrullide praami tekile kinnitamist, mida kapten aga kuulda ei võtnud. Merel oli sel ajal tugev külgtuul ja Suurupi kohal viis kõrge lainetus esimesed tugevama broneeringuga kaablrullid 55 m sügavusele merepõhja. Kuna meie tuukrite töösügavus oli kuni 50 m ja Mustalt merelt võimekaid mehi tuua oleks läinud liiga kalliks, siis jäidki kaablid merepõhja. Kuna järgmine kaabel saadi talveks, siis merre laskmisel tõmmati ta jää peale lahti, tehti ühendusmuhvid ning paigaldati merepõhja.

Toomas-Jaak Juss jätkab, et esimeste merekaablite jää pealt merre süvistamisel pidi kaabli temperatuur enne paigaldamist olema vähemalt 20°C. Kaablilaeval „Prometei“ soojendati selleks kaablitrumlit kuni 2 ööpäeva ja samal laeval koostati montaažikambris ka kaablimuhvid.

Roomet Hausmann meenutab probleemi Virtsu alajaamast lähtuva nelja 35 kV Saaremaa merekaabliga. Kogu Nõukogude Liidu elektrivõrk töötas tol ajal isoleeritud maandamata neutraaliga. Kui nüüd juhtus ühes kaablimuhvis ülelööök, siis kõik ülejäänud kaablid sattusid liinipinge alla. Selle tõttu ühel aastal (arvu ei mäleta) neljast kaablist kolm lülitusid välja, kuna liinipinge oli kaablitel peal. Meie talituses tuli pähe mõte, et kui me läheksime üle maandatud neutraaliga süsteemile, siis langeksid ülepinged ära. Võtsime ühendust ka Alalisvoolu Instituudiga Leningradis, et teada saada, milliste parameetritega need kaablid on kui ta on maandatud neutraaliga. Oli vaja tellida vastav releekaitse, mis reageeriks ühefaasilisele lühisele. Oli vajalik teada saada, milline lühisvool tekib. Neilt saime ligikaudsed parameetrid, arvutasime, tegime lühiskatsed ja mõõtsime lühisvoolud ära. Seejärel tellisime välismaised digitaalkaitsed ja peale seda oli see kaablite probleem lahendatud.

Jaan Kundla sõnab, et esimene merekaabel läks töösse 1964. a. Lõpetasin TPI 1960. a ja diplomitöö teema oli Saaremaa varustamine elektrienergiaga mandrilt. Töös jõudsin järeldusele, et toide tuleb merest läbi viia 35 kV pingega. Komisjon eesotsas esimees Ingariga kiitis diplomitöö heaks ja mind suunati tööle Põhja Kõrgepingevõrku, kus olin kapitaalehituse osakonna seadmete insener. Merekaabel oli Põhjavõrkudes arvel ja direktoriks oli seal Malõšev. Talve jooksul käisime kaks korda merekaablite montaaži vaatamas.

2.1 Koosoleku juhataja Rein Sillamets teadustab koosolijaid meie Ühenduse veteranide juubelitest ja sünnipäevadest.

Juubilar

Ado Uustalu sai 23. mail 90-aastaseks

ja

Kalju Hein sai 28. mail 89-aastaseks ning

Rein Pehka sai 17. mail 74-aastaseks.

2.2 Rein Sillamets räägib, et Varamu fotokogu korrastamisel on meie liikmed seal koos Enna Sirkeliga fotosid sorteerinud ja dateerinud. Osalenud on Kalju Hein, Oskar Kalmet ja Rein Tivas (Tallinna EJ). Hea on seis Narva EJ säilikutega, mis on sorteeritud. Tuleval nädalal loodame hakata Põhja Kõrgepingevõrkude osa sorteerima. Elektrilevi eestvõttel on koostamisel Eesti elektrivõrgu ajalugu, mis alustab algusest ja lõpetab tänapäeval. Põhiliseks tegijaks on Tiit Metusala ja 15-inimeseline töörühm. Raamat peaks valmis saama tuleva aasta keskpaigaks, koostab Elektrilevi koos Eleringiga.

2.3 Nutiakadeemia info on meile kõigile meiliga saadetud, kes tahab, võib eelregistreerides seal osa võtta.

2.4 Koosoleku juhataja palub järgmise aasta koosolekute teemade kohta ettepanekuid teada anda. Kodu- ja aiamaajade elektrivarustus ja selle hooldus oleks huvitav. Väino Kõppo lausub, et tema ei tea mitte tuhkagi maasoojuspumpadest. Kui kellelgi on meid huvitada võivaid teemasid pakkuda, siis saatke need Rein Talumaale juhatuses aruteluks.

Koosoleku juhataja teadvustab, et meie Ühenduse tegevusaasta kava on ammendunud ning soovib kena suvevaheaega ja kohtumiseni septembris.

Koosolekut juhatas Rein Sillamets

Memo koostas Rein Tivas